

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף כ"א

משנה. בפסוק נאמר "לא ירבה לו נשים", ואומרת המשנה שיכול המלך לישא רק שמונה נשים. לדעת רבי יהודה שמרבה הוא לו יותר מי"ח ובלבד שלא יהו מסירות את לבו.

אך ר' שמעון אומר שאפילו אחת אם מסירה את לבו הרי זה לא ישאנה, ומה שנאמר לא ירבה לו נשים זה אפילו צדיקות כאביגיל לא ירבה יותר מי"ח.

גמרא. הגמרא מבינה שלדעת ר' יהודה דורשים את הטעם של דיני התורה, וכיון שהטעם שהתורה אסרה להרבות נשים הוא כדי שלא יסירו את ליבו, לכן אם הם אינן מסירות את ליבו הוא יכול להרבות. אבל לדעת רבי שמעון לא דורשים את טעם הדינים בתורה, אלא אם נאמר לא ירבה לו נשים, אסור להרבות כלל.

ושאלת הגמרא שהרי גם בברייתא מצינו שנחלקו האם דורשים את טעמי הדינים בתורה או לא, ושם אמרו להפך, רבי יהודה אמר שלא דורשים את טעם התורה, ורבי שמעון אמר שדורשים.

שנאמר בתורה "לא תחבול בגד אלמנה", ואמר רבי יהודה בברייתא שבין שהאלמנה ענייה ובין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה, ואפילו שכל הבעיה במשכון אלמנה היא באלמנה ענייה שצריך להחזיר לה את המשכון בערב וליטלו בבוקר, ועל ידי כך היא באה לידי שם רע בשכנותיה.

אבל אלמנה עשירה לכאורה אין בעיה למשכן אותה, כי לא צריך להחזיר לה כל ערב את המשכון וליטלו מחדש בבוקר, ולמרות זאת אמר רבי יהודה שכיון שנאמר בתורה "לא תחבול בגד אלמנה" אסור למשכן אלמנה כלל, כי לא דנים את הטעם של התורה, אלא את הדין שנאמר בה ותו לא.

אך לדעת רבי שמעון מותר למשכן אלמנה עשירה ורק ענייה אין ממשכנים אותה, כי כיוון שאתה חייב להחזיר לה אתה משיאה שם רע בשכנותיה. ורואים שלדעתו הולכים אחרי טעם התורה, וכיון שהטעם הוא שלא להשיאה שם רע בשכנותיה ממילא כאן שהוא לא מחזיר לה את המשכון אינו משיאה שם רע ולכן מוטל לגבות ממנה משכון.

ומבארת הגמרא, שאכן בכל מקום רבי יהודה אינו דורש את טעם התורה, ורבי שמעון כן דורש את טעם התורה.

אלא שדווקא לגבי נשי המלך נחלקו להפך, כי בפסוק נאמר "'לא ירבה לו נשים, ולא יסור לבבו", ומשמע שהסיבה שלא ירבה לו נשים זה מפני שלא יסור לבבו.

וממילא לדעת רבי יהודה שבכל מקום לא דורשים את טעם התורה, דווקא כאן שהתורה כתבה את הטעם במפורש רואים שהתורה רוצה שכאן כי נדרוש את הטעם, ולכן אם אינם מסירות יכול להרבות נשים.

אמנם לדעת רבי שמעון שבכל מקום דורשים את טעם התורה, לא הייתה התורה צריכה לכתוב "ולא יסור לבבו", כי בכל מקרה דורשים את טעם התורה, וממה שכתבה התורה בכל זאת את הטעם, רואים שבאה התורה לומר שאפילו אם אחת מסירה את ליבו היא אסורה, ואם כך מה שנאמר לא ירבה, וודאי שהולך אפילו על נשים צדיקות כאביגיל, כי נשים שמסירות לבבו בכל מקרה אסורות.

ושאלת הגמרא מהיכן לנו ששמונה עשרה נשים מותר למלך לישא, ואומרת הגמרא שלומדים זאת ממה שהתבאר בשמואל שהיו לדוד ששה נשים, "ויולדו לדוד בנים בחברון ויהי בכורו אמנון לאחינועם הזרעאלית ומשנהו כלאב לאביגיל אשת נבל הכרמלי והשלישי אבשלום בן מעכה והרביעי אדוניה בן חגית והחמישי שפטיה בן אביטל והששי יתרעם לעגלה אשת דוד אלה ילדו לדוד בחברון".

ואז אמר הנביא לדוד "אם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה", וכהנה זה ששה נוספות, ועוד פעם "כהנה" זה עוד ששה, שבסה"כ זה שמונה עשרה נשים.

ושאל רבינא מדוע לא מבארים את הפסוק שבאמת ה"כהנה" הראשון הולך על הששה הראשונות, והכוונה לעוד ששה, אך ה"כהנה" השני בא לומר שיוסיפו לו נשים כמו כל השתים עשרה שקודם לכן כך שסה"כ יהיה מותר בעשרים וארבע נשים.

ואכן מביאה הגמרא ברייתא שאומרת ש"לא ירבה לו נשים" הכוונה שלא ירבה יותר מעשרים וארבע.

ואמרת הגמרא שלדעת הסובר שדורשים מהאות ו' ריבוי נוסף ממילא יוצא הכפלה נוספת למספר הנשים שמוטר למלך לישא, ומותר בארבעים ושמנה נשים, ומביאה ברייתא שסוברת כך שאומרת ש"לא ירבה לו נשים" הכוונה של ירבה יותר מארבעים ושמנה.

וביאר רב כהנא שלדעת התנא של המשנה, מקישים את ה"כהנה" השני ל"כהנה" הראשון, וכפי שהראשון הכוונה לשה, כך השני הכוונה לשישה.

ושואלת הגמרא על הפסוק לעיל שנאמר בו שהיו לדוד ששה בנים משישה נשים, מדוע לא הזכרה מיכל אשת דוד בפסוק, הרי אף היא הייתה אשתו. וביאר רב שעגלה שהוזכרה בפסוק הכוונה למיכל ונקרא שמה עגלה כי הייתה חביבה עליו כעגלה, ובאותה הלשון אמר שמשון בשופטים על אשתו "לולי חרשתם בעגלתי וגו'".

ושואלת הגמרא שהרי בפסוק נאמר שהיה לעגלה בן ששמו יתרעם, והרי למיכל לא היו בנים שנאמר בשמואל "ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה", ותירץ רב חסדא שעד יום מותה לא היה לה אבל ביום מותה נולד לה בן.

ושואלת הגמרא שלא יתכן שהפסוק שאומר שהיה למיכל בן מדובר אחרי שמתה, כי הפסוק הזה מדבר על התקופה שהיה דוד בחברון, ומה שנאמר "ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה", נאמר על התקופה אחרי כן כשדוד היה בירושלים, שאז נאמר "ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'", ואחר כך נאמר "ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה", וביאר רב יהודה ויש אומרים רב יוסף שזה היה עונשה על מה שאמרה לדוד שהוא זלזל בכבודו.

ומתרצת הגמרא שכוונת הפסוק שאומר "ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה", הכוונה שמאותו מעשה שהיה בירושלים אכן לא היה לה ולד, אבל קודם לכן בחברון היה לה ולד.

ועל מה שהתבאר שלדוד היה רק י"ח נשים שואלת הגמרא שהרי נאמר בשמואל "ויקח דוד עוד פלגשים ונשים בירושלים", ועונה הגמרא שלקח רק עד חשבון של י"ח נשים.

ואמר רב יהודה בשם רב שנשים הם אלו שלקח דוד בכתובה ובקידושין, ופלגשים הם בלא כתובה ובלא קידושין.

ועוד אמר רב יהודה בשם רב שארבע מאות ילדים היו לו לדוד, וכולן בני יפת תואר היו (וכלומר נשים שנשבו במלחמה והותרו בדין יפת תואר. ומגדלי בלוריות היו, וכולם יושבים בקרונות של זהב ומהלכים בראשי גייסות היו והם היו בעלי אגרופים של בית דוד.

וכעת מביאה הגמרא ביאור על מעשה אמנון ותמר, שאמנון בן דוד אהב את תמר שהייתה בת דוד מאשה אחרת, ויעץ לו ריעו יונדב שיעשה עצמו כחולה, וכשהמלך יגיע לבקרו יבקש שתמר תכין לו מיני מאכל, ואז עינה אותה, ולאחר מכן שנא אותה שנאה גדולה.

עוד אמר רב יהודה בשם רב שתמר בתו של דוד הייתה בת אשת יפת תואר שנאמר בשמואל שהיא אמרה לאמנון "ועתה דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך" ואם היא הייתה ביתו של המלך הרי היא אסורה לאמנון, אלא וודאי שלא שכיון שהייתה בת יפת תואר, והתגיירה, ואינה מתייחסת אחרי אביה.

ועל הפסוק "ולאמנון רע ושמו יונדב בן שמעה אחי דוד וינדב איש חכם מאוד", אמר רב יהודה בשם רב שהכוונה שהיה איש חכם לרשעה.

ומבאר הגמרא את מה שנאמר שם "ויאמר מדוע אתה ככה דל בן המלך ויאמר לו יונדב שכב על משכבך והתחל ובא אביך לראותך, ואמרת אליו תבוא נא תמר אחותי, וגו' ועשתה לעיני את הבריה.

ואחר כך ותקח המשרת ותצוק לפניו", וביאר רב יהודה בשם רב שעשתה לו מיני טיגון.

ולאחר אותו המעשה נאמר "וישנאה אמנון שנאה גדולה מאוד" וביאר רב יצחק מדוע שנא אותה, כיון שנקשרה לו נימה ונעשה כרות שפכה, ושואלת הגמרא מדוע זו סיבה לשנוא אותה אם נקשרה הנימא מעצמה, אלא אומרת הגמרא שהיא קשרה את הנימא בכוונה ועשאתו כרות שפכה.

ושואלת הגמרא שהרי דרש רבא על הפסוק ביחזקאל "ויצא לך שם בגוים ביפיך" שאין להן לבנות ישראל לא שער בית השחי ולא בית הערוה, ועונה הגמרא שכיון שתמר הייתה בת יפת תואר היה לה שער בית הערוה.

ועל הפסוק "ותקח תמר אפר על ראשה וכתונת הפסים אשר עליה קרעה" מביאה הגמרא ברייתא בשם ר' יהושע בן קרחה שאומרת שגדר גדול גדרה תמר באותה שעה, שאמרו אם לבנות מלכים כך לבנות הדיוטות על אחת כמה וכמה, ואם לצנועות כך לפרוצות על אחת כמה.

ואמר רב יהודה בשם רב שבאותה שעה גזרו על הייחוד ועל הפנויה.

עמוד ב'

ושואלת הגמרא שהרי איסור יחוד הוא מהתורה, שהרי אמר ר' יוחנן בשם ר' שמעון בן יהוצדק רמז לייחוד מן התורה מניין שנאמר "כי יסיתך אחיך בן אמך", ולכאורה תמוה וכי בן אם מסית ובן אב אינו מסית, אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה.

אלא מבארת הגמרא שאמר רב יהודה בשם רב שבאותה השעה גזרו גם על יחוד עם פנויה.

ומביאה הגמרא את הפסוק במלכים "ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך", ואמר רב יהודה בשם רב שלומדים ממה שנאמר "מנשא לאמר אני אמלוך" שניסה אדניה ללבוש את כתר המלכות, אך לא התיישב על ראשו, כי יש בכתר שרביט של זהב מצד לצד, ורק מי שיש לו חריץ בראשו כנגד השרביט יכול ללבוש את הכתר, ואותו החריץ ישנו רק במי שראוי למלכות.

ועל הפסוק שנאמר שם על אדניה "ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו", ביאר רב יהודה בשם רב מה היה מיוחד באותם האנשים, שכולם היו נטולי טחול שמכביד על האדם, וחקוקי כפות רגלים היו, כדי שיוכלו לרוץ מהר על הקוצים והברקנים.

משנה. לא ירבה לו המלך סוסים אלא כדי מרכבתו, וכסף וזהב לא ירבה לו מאד אלא כדי ליתן שכר חילותיו לשנה. וכותב לו ס"ת לשמו, וכשיוצא למלחמה מוציא את הס"עמו, וכשנכנס הוא מכניסה עמו וכשיושב בדין היא עמו, וכשמסיב היא כנגדו, שנאמר "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו".

גמרא. מביאה הגמרא ברייתא שאומרת על הפסוק "לא ירבה לו סוסים" וכי יכול שאפילו כדי מרכבתו ופרשיו אסור, תלמוד לומר "לו", לו אינו מרבה אבל מרבה הוא כדי רכבו ופרשיו. ומה שנאמר לא ירבה לו סוסים הכוונה לסוסים הבטלנים, ואפילו סוס אחד בטל אסור לו להרבות שנאמר "למען הרבות סוס", ולשון יחיד, ומה שנאמר "לא ירבה לו סוסים" בלשון רבים זה כדי לעבור בלאו על כל סוס וסוס.

ושואלת הגמרא אף אם לא היה כתוב בתורה "לו" וכי היה צד שאסור למלך להרבות סוסים כדי רכבו ופרשיו, ועונה הגמרא שאכן רכבו ופרשיו בכל מקרה היה מותר, אלא שמהמילה "לו" לומדים שאפילו ברווח יכול להחזיק סוסים לרכבו ופרשיו, ולא בצמצום.

במשנה התבאר הפסוק "וכסף וזהב לא ירבה לו" שיכול להרבות רק כדי לתת אספניא, וכלומר משכורת לחילותיו לשנה. ומביאה הגמרא ברייתא על הפסוק "וכסף וזהב לא ירבה לו", שאין הכוונה שאינו יכול להרבות אפילו כדי ליתן משכורת לחילותיו, שהרי נאמר "לו", ומשמע שלו אינו מרבה אבל מרבה הוא כדי ליתן אספניא.

ושואלת הגמרא וכי בלא המילה "לו" היה צד שאינו יכול להרבות אפילו כדי לתת משכורת לחילותיו. ועונה הגמרא שאכן אף בלא הפסוק היה מותר להרבות כדי אספניא, אלא שמהפסוק לומדים שיכול להרבות ברווח, שיהיה לו אף כדי שאם יצטרך יוכל לשכור חילות נוספים.

ושואלת הגמרא שרואים כאן שלומדים דרשה מכל מקום שכתובה המילה "לו", ואם כך מה לומדים מהמילה "לו שנאמרה בפסוק "לא ירבה לו נשים", ועונה הגמרא שבא הפסוק למעט שדווקא מלך לא יכול להרבות נשים, אך הדיוט יכול.

מביאה הגמרא שרב יהודה שאל סתירה בין הפסוקים, שבמלכים נאמר "ויהי לשלמה ארבעים אלף ארוות סוסים למרכבתו", ובדברי הימים נאמר "ויהי לשלמה ארבעת אלפים ארוות סוסים". וביאר רב יהודה, שאם היו ארבעים אלף איצטבלאות וכלומר הבתים הגדולים שבתוכם מגדלים את הסוסים (המכונים בימינו ארוות), בכל אחד מהם היו ארבעת אלפים ארוות סוסים, שהם השורות שבהם גרים הסוסים, ואם ד' אלפים איצטבלאות היו, בכל אחד ואחד מהם היו ארבעים אלף ארוות סוסים.

מביאה הגמרא שר' יצחק שאל סתירה בפסוקים שבדברי הימים נאמר "אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה", ובמלכים נאמר "ויתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים, ורואים שהיה לכסף שווי מסויים כמו אבנים.

ועונה הגמרא שקודם שנשא שלמה את בת פרעה לא היה הכסף נחשב למאומה, ואחר שנשא שלמה את בת פרעה היה הכסף נחשב כאבנים.

ואמר רבי יצחק שבשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאלי ונעץ קנה בים והעלה שירטון ועליו נבנה כרך גדול שברומי.

עוד אמר ר' יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי התורה אלא רק הדינים, מכיון שהיו שתי מקראות שכן נתגלו טעמם ולבסוף נכשל בהן גדול העולם, הראשון מה שנאמר "לא ירבה לו נשים" ואמר שלמה אני ארבה ולא אסור, ולבסוף נאמר במלכים "ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו", והשני נאמר "לא ירבה לו סוסים, ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס", ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב, ואחר כך נאמר במלכים "ותצא מרכבה ממצרים בשש וגו'".

במשנה נאמר דין שהמלך כותב ספר תורה לשמו. ומביאה הגמרא תנא שאומר שלא יתנאה המלך בספר של אבותיו, אלא כותב לשמו.

ואמר רבה שאף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה, מצוה לכתוב משלו שנאמר "ועתה כתבו לכם את השירה".

והקשה אביי על רבה שהרי במשנה נאמר וכותב לו ספר תורה לשמו, והתבאר שזה כדי שלא יתנאה בשל אבותיו, ומשמע שדווקא המלך צריך לכתוב לשמו, אבל לא הדיוט.

ועונה הגמרא שלא בזה השתנה המלך מההדיוט ואף הדיוט צריך לכתוב בעצמו, אלא השתנה ההדיוט מהמלך במה שהוא צריך לכתוב ב' ספרי תורה, וכפי ששינו בברייתא על הפסוק "וכתב לו את משנה וגו'", שכותב לשמו שתי תורות, אחת שהיא יוצאת ונכנסת עמו, ואחת שמונחת לו בבית גנזיו.

ואותה שיוצאה ונכנסת עמו אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא שנאמר "והיתה עמו וקרא בו" שתהיה עמו רק במקום הראוי לקראות בו.

ואמר מר זוטרא ויש אומרים מר עוקבא שבתחלה ניתנה התורה לישראל בכתב עברי של בני עבר הנהר, ולשון הקודש, וחזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית שהוא הכתב כיום, ובלשון ארמי, ולבסוף ביררו להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש והניחו להדיוטות כתב עברית ולשון ארמי.

ומבאר רב חסדא שהדיוטות הכוונה לכותים. וביאר רב חסדא שכתב עברית הכוונה לכתב המכונה כתב ליבונה.

מביאה הגמרא ברייתא שרבי יוסי אומר שראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אילמלא קדמו משה, שהרי במשה נאמר "ומשה עלה אל האלקים", ובעזרא נאמר "הוא עזרא עלה מבבל" וכפי שעליית משה הכוונה לעליה לצורך נתינת התורה כך עליית עזרה הכוונה לתורה, ובמשה נאמר "ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים", ובעזרא נאמר "כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט".

